

УДК 339.923

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ, УКРАЇНИ ТА ЄС У РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА

Шеремет О. В.

Аспірант кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент Прохорова М. Е.

Анотація. У ХХІ столітті потужність держави визначається не військовою міццю, а рівнем розвитку її національної економіки, торговельно-економічних та політичних зв'язків з іншими країнами. Іншою тенденцією ХХ-ХХІ століть є посилення інтеграційних процесів та залучення до них усіх регіонів світу. Найбільш успішним інтеграційним об'єднанням є Європейський Союз, який пройшов усі етапи економічної інтеграції та перейшов на рівень політичної. Незважаючи на радикальні заяви окремих країн та політичних сил щодо припинення членства в ЄС, зокрема таких країн як Велика Британія та Франція, ЄС досі зберігає свою потужність та функціонує як достатньо злагоджена система.

У статті на основі зіставлення, порівняння, узагальнення наукової інформації подані перспективи розвитку торгово-економічного співробітництва України з країнами Північної Африки і ЄС, показані позитивні аспекти такого партнерства, і, зазначені можливі ризики, і негативні фактори. Подані прогнози щодо співробітництва даних країн.

Ключові слова: східне партнерство, зона вільної торгівлі, інтеграція, прогнозування, енергетична галузь.

Постановка проблеми. Дослідження специфіки ЄС та його торговельно-економічних зв'язків, досвіду функціонування ЗВТ ЄС з окремими північноафриканськими країнами набуває надзвичайної актуальності напередодні підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. Також Україні доцільно знайти точки перетину інтересів з країнами Північної Африки та перейти до налагодження тісних економічних контактів як з субрегіоном, який має потенціал та перспективи для динамічного розвитку й виступає ринком на якому конкурентоспроможною може бути продукція українського виробництва. Зокрема частину товарних потоків, які протягом останніх місяців Україна втрачає через загострення відносин з Російською Федерацією, можна переорієнтувати саме на країни Північної Африки.

Мета статті – проаналізувати і виокремити перспективи розвитку торговельно-економічного співробітництва країн Північної Африки, України і ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням та визначенням перспектив в галузі торгівлі, економіки енергетичній сфері між країнами ЄС, Україною і країнами Північної Африки приділяють багато уваги різні міжнародні організації, європейські інститути дослідження, цьому питанню присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, експертів-економістів тощо. Серед українських науковців можна відзначити праці Т. Анакіної, О. Біленького, В. Бондаренко, І. Бураківського, Д. Вітра, В. Власова, О. Коломієць, В. Копійки, М. Кулінич, П. Луцишина, В. Манжолі, В. Марти-

нюка, Е. Молчанова, І. Пасічника, А. Поручника, О. Руденко, П. Саблук, О. Сушка, Н. Татаренко, С. Федонюка, В. Халаджи, Л. Чекаленко, А. Черепа, В. Чужикова, Н. Яковенка та інших. Серед зарубіжних – Б. Баласса, С. Гранта, М. Емерсон, М. Кремону.

Основні результати дослідження. Європейська політика сусідства як механізм співробітництва ЄС з країнами-сусідами не була достатньо ефективною, оскільки не враховувала відмінності країн-сусідів. Зокрема не було чіткого розмежування східного вектора політики та середземноморського. Так як не було досягнуто очікуваного ефекту від ЄПС окремі зацікавлені країни-члени ЄС наполягли на виокремленні зазначених двох векторів європейської зовнішньої політики, що вилилося в створення програм «Союз для Середземномор'я» та «Східного партнерства».

Однією з передумов поділу називають різність інтересів країн: країни Півдня Середземномор'я географічно розташовані поза межами Європи, тому тільки виходячи з цього не можуть претендувати на членство у ЄС, у цілому ж середземноморські країни-партнери ЄС, навіть, не прагнуть до повноправного членства; країни Східної Європи навпаки гостро відчують свою європейську сутність та прагнуть до визнання цього факту країнами ЄС, визнання ж бачать у виголошенні останніми хоча б перспективи повноправного членства у ЄС.

Ще однією суттєвою проблемою ЄПС була одностороння спрямованість, тобто фактично ЄС диктував свої вимоги без врахування інтересів партнерів, що було неконструктивно.

Вищезазначені основні проблеми та протиріччя ЄПС доповнювалися й низкою інших, тобто ЄПС потребувала переформатування. Нині тісне співробітництво між країнами ЄС та країнами Східної Європи реалізується у рамках «Східного партнерства», між країнами ЄС та країнами Півдня Середземномор'я у рамках «Союзу для Середземномор'я». Зокрема механізми фінансування ЄПС було замінено на нові, виключно у рамках двох нових програм.

Засадничі положення «Східного партнерства» були визначені у Спільній декларації Празького саміту від 07 травня 2009 року, якою було передбачено створення багатостороннього механізму співробітництва сторін, який доповнював двосторонні угоди між ними. У Декларації було зазначено, що метою «Східного партнерства» є реалізація умов для прискорення переходу до відносин у межах асоціації з ЄС, що передбачає запровадження поглибленої та широкомасштабної зони вільної торгівлі, створення умов для підвищення мобільності громадян шляхом лібералізації візового режиму, сприяння регіональному розвитку на основі політики регіонального виміру ЄС, запровадження інтегрованої системи управління кордонами, співпрацю у сфері енергетичної безпеки, узгодження внутрішнього права країн та приведення їх до стандартів з ЄС. Програма передбачає фінансування та технічну допомогу країнам у проведенні відповідних реформ на національному рівні через Комплексну програму інституційного розвитку.

На відміну від інших програм ЄС у рамках «Східного партнерства» диверсифіковано враховується ситуація в кожній країні та її вибір формату відносин з ЄС, що обумовлює інтенсивність взаємовідносин сторін. Крім того, в основі співробітництва лежить принцип обумовленості, який означає, що на якість співпраці з ЄС впливає результативність проведених країною реформ щодо реєстрації стандартів ЄС, успішна реалізація яких передбачає перехід до наступної стадії інтеграції [1, с. 55]. «Східне партнерство» доповнене ще й принципом спільності, який полягає у встановленні взаємних прав та обов'язків ЄС та країн-партнерів, що позитивно впливає на поглиблення взаємодії сторін [1, с. 56].

Реалізація завдань «Східного партнерства» передбачає співпрацю ЄС та держав-партнерів навколо чотирьох багатосторонніх тематичних напрямів: демократія, належне управ-

ління та стабільність; економічна інтеграція та зближення за політичними курсами ЄС; енергетична безпека; контакти між людьми.

Цілі партнерства ЄС та країни-учасника програми досягаються як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівні шляхом регіонального співробітництва. Двосторонній рівень передбачає поглиблення співпраці ЄС з конкретним партнером по програмі. Таке поглиблення досягається завдяки співробітництву сторін з актуальних питань суспільного розвитку (спрощення візового режиму, реалізація економічних проектів, надання технічної допомоги), а також шляхом укладання угод нового покоління – угод про асоціацію.

Для України такий індивідуальний підхід є вкрай необхідним, оскільки дозволяє уникнути гальмування реалізації запропонованих програм і проектів, якщо вони не відповідають національним інтересам окремих держав-партнерів або є несвоєчасними на певному етапі. Загалом Україна чітко визначила своє стратегічне завдання – повноцінне членство у ЄС.

На багатосторонньому рівні передбачено інтенсивне регіональне співробітництво між шістьма державами-партнерами та ЄС. У довгостроковій перспективі у результаті такого співробітництва планується запровадити зону вільної торгівлі – Економічне співтовариство сусідства на зразок Європейського економічного простору, що охоплює держави-члени ЄС та Європейської асоціації вільної торгівлі. Разом з тим суттєві відмінності між державами-партнерами, у тому числі в їх планах щодо членства в ЄС, значно послаблюють їх взаємодію в рамках «Східного партнерства» [1, с. 58].

Предметом особливого інтересу для України є проекти «Східного партнерства» з інституційного та регіонального розвитку, інтегрованої системи прикордонного контролю, енергетики, енергозберігаючої економіки та підвищення прозорості в енергетичному секторі.

Енергетичні питання мають стратегічне значення як для ЄС, так і для України. У початковому вигляді в ініціативі «Східне партнерство», висунутій Польщею та Швецією, не фігурували такі поняття, як енергетика, енергетична безпека тощо. Однак позиція Російської Федерації, яка під час опалювального періоду взимку припинила постачання газу в країни Західної Європи та Україну, змусила ЄС переглянути зміст документу й додати до нього «енергетичні» положення.

Основні зусилля в енергетичному напрямі співпраці докладаються до створення умов для інтеграції у спільний енергетичний простір. Головною проблемою у цій сфері є інституційна «слабкість» енергетичних ринків країн «Східного партнерства», особливо щодо умов безпечної енергетичної політики, конкуренції на внутрішньому ринку енергетичних товарів та інвестиційного обороту з ЄС. Меншою мірою це також пов'язано з тим, що енергетичний ринок ЄС постійно рухається у бік більш високих стандартів, що ускладнює процес просування країн-партнерів на ньому через необхідність досягнення нормативних показників якості та конкурентоспроможності з ЄС [5, с. 70]. Певну проблему становить значна невідповідність енергетичного законодавства країн «Східного партнерства» вимогам ЄС та Енергетичного співтовариства Південно-Східної Європи. Зокрема, тільки Україна та Молдова є членами Енергетичного співтовариства. Україна не має регулятора на ринку енергоносіїв, який відповідає за справедливе та недискримінаційне ціноутворення. Країни «Східного партнерства» споживають удвічі більше енергії, ніж це встановлено стандартами ЄС, переважно за рахунок високої енергоємності національних економік та неефективності енергетичного сектору. Тоді як зусилля країн-партнерів з розробки відновлюваних джерел енергії та прийняття Схем торгівлі викидами CO₂ та планів скорочення викидів CO₂, залишаються не надто дієвими [5, с. 71]. Відмінною

рису України є визнання Національної програми розвитку відновлюваних джерел як керівного принципу національної енергетичної політики, на відміну від більшості країн «Східного партнерства». Вирішення окреслених проблем на національному рівні створює у майбутньому основу для інтеграції держав-партнерів в енергетичний ринок ЄС.

Для України як держави – транзитера газу з Російської Федерації до країн Європи важливе значення має забезпечення чітких форм правового й організаційного регулювання взаємин з ЄС у сфері створення належних та безпечних умов транспортування. У даному контексті привабливою є пропозиція щодо створення Європейського інтегрованого газового контуру (ЄІГК) – об'єднаної системи газопостачання ЄС, що технічно була б здатна забезпечити необхідну циркуляцію газових ресурсів з місць зберігання до регіонів можливого виникнення дефіциту [3, с. 46], та ідея запровадження під егідою «Східного партнерства» Ініціативи енергетичної транспарентності (ІЕТ), що дозволила б здійснювати моніторинг руху енергоносіїв. Така система прозорості може стати своєрідним механізмом діагностики та завчасного попередження появи потенційних проблем. ЄС спільно з країнами-членами «Східного партнерства», через територію яких проходять найбільш значущі для ЄС енергетичні магістралі, міг би виступити ініціатором створення подібного механізму чи як окремого починання, чи як поширення вже діючої з 2003 року Ініціативи прозорості видобувної промисловості на сферу транспортування енергоносіїв [5, с. 72].

Окрім питань газової сфери, актуальним для України в рамках «Східного партнерства» залишається нормативне врегулювання взаємовідносин України та ЄС у нафтовому секторі. Важливим у цьому напрямі є створення стратегічного нафтового резерву в моделі, яка відповідає юридичним та техніко-економічним критеріям ОЕСР та Міжнародного енергетичного агентства, що має на меті забезпечення більш прозорого функціонування нафтового сектору в Україні. Саме прозорість та не корумпованість цієї сфери дасть можливість налагодити необхідний контакт між Україною та ЄС і створить підвалини для ефективного співробітництва з енергетичних питань.

1 грудня 2005 року Україна та ЄС підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі, який закладає спільну стратегію поступової інтеграції українського енергоринку в ринок ЄС і складається з 5 планів дій, що охоплюють 5 конкретних сфер: ядерна безпека, підвищення безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів, інтеграція ринків електроенергії й газу, підвищення ефективності, стандартів із техніки безпеки й охорони довкілля у вугільній галузі; поглиблення співробітництва в галузі енергоефективності та впровадження відновлюваних джерел енергії [5, с. 73].

Україна практично досягла позитивного результату у підписанні Угоди про Асоціацію з ЄС: вже підписано політичну частину Угоди, а 27 червня 2014 року підписано економічну. Такий поділ на політичну та економічну частину є досить умовним, але фактично витікає зі змісту Угоди. В основі політичної асоціації лежить конвергенція позицій України та ЄС з усіх питань міжнародного миру і безпеки, забезпечення безпосередньої участі України у політиках, агенціях і програмах ЄС [6, с. 14]. Економічна інтеграція передбачає створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ+), якій притаманні деякі риси спільного ринку (рис. 1).

З рис. 1 видно, що на відміну від «традиційних» зон вільної торгівлі, що обмежуються скасуванням мит і кількісних обмежень у взаємній торгівлі промисловими товарами, ЗВТ+ поширюється на продукцію сільськогосподарського виробництва та іншу чутливу продукцію, а також сферу послуг, заснування компаній, ПП, руху капіталів та платежів, державних закупівель.

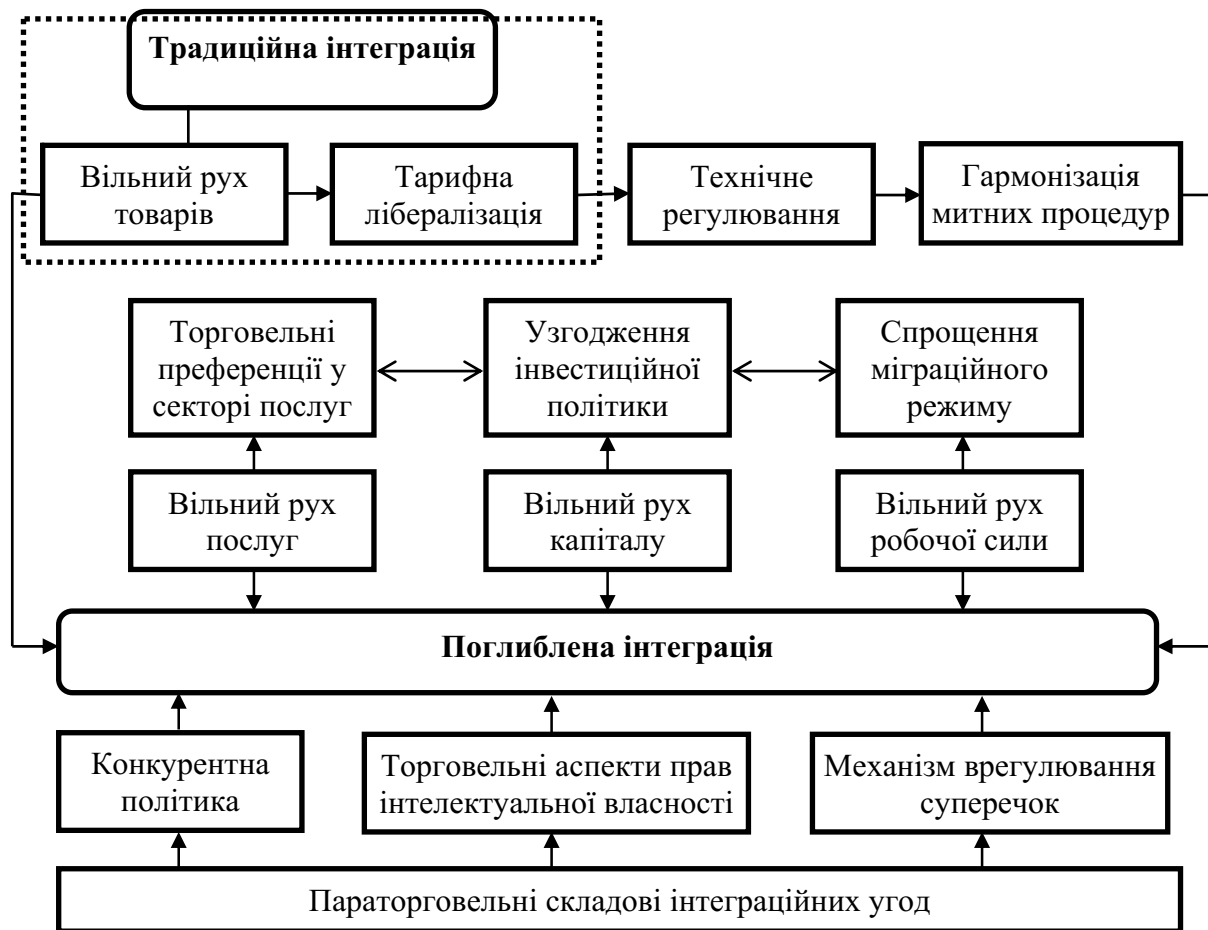

Рис. 1. Концептуальні компоненти поглибленої інтеграції країн.

Угода про Асоціацію зумовить кілька змін у співробітництві України з ЄС, а саме зміни у законодавстві, інституційній та економічній сферах.

Процедура адаптації українського законодавства до законодавства ЄС передбачає не тільки узгодження законодавства, фактично текстів нормативно-правових актів, але й практику його застосування в ЄС. Так у певних сферах, наприклад, захисту права інтелектуальної власності, законодавство у галузі конкуренції передбачає уніфіковане регулювання [1, с. 58].

На відміну від програми «Східного партнерства» в Угоді про Асоціацію передбачається функціонування розвинутої системи спільних органів на чолі з Радою асоціації, що може ухвалювати юридично обов'язкові для сторін акти [1, с. 59].

Досить суперечливими та різноманітними є прогнози наслідків запровадження ЗВТ+ України з ЄС. Зокрема по-різному оцінюють наслідки для сукупного виробництва в Україні (табл. 1). Слід також звернути увагу на специфіку даних представлених у табл. 1. Так дослідження ІЕД представляло на розгляд узагальнені результати сценарію «СОТ+ЗВТ+». Із дослідження ECORYS в таблиці представлено сценарій ЗВТ+. У межах звіту CEPS при моделюванні використовувався інший розподіл на сектори економіки (правий стовпчик таблиці) [2, с. 107].

Таблиця 1.
Прогнозування впливу ЗВТ+ на сукупне виробництво за галузями української економіки

Галузь економіки	IED	ECORYS	CEPS	Галузь економіки
Сільське, рибне і лісове господарство	+	-	-	Сільське господарство
Харчова промисловість	+	+	+	Харчова промисловість
Текстиль та одяг	+	+	+	Текстиль
	+	+		Легка промисловість
Електронне обладнання, машини та обладнання	-	+	+	Важка промисловість
Хімія, виробництво гуми та пластмас	+	+		
Металургія та металообробка	+	+	+	Металургія
Пальне, вугілля	+	+	-	Копалини
Фінансові послуги	+	-	+	Послуги
Транспорт	-	-		

Представлені у табл. 1 результати мають і кількісне вираження. Зокрема фахівці Інституту економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) прогнозують, що результатом впровадження ЗВТ+ стане приріст добробуту в Україні 0,1-0,2%. За умови зниження нетарифних обмежень у торгівлі товарами спостерігається надзвичайно високий позитивний ефект: зміна добробуту означає фактичний вигреш у 7,9-8%, а реальний ВВП зростає на 2% у середньостроковій перспективі. Очікувані наслідки від включення до ЗВТ+ сектору послуг – зростання добробуту та реального ВВП на 0,7 та 0,2% відповідно. Прогнозовані зміни в сукупному експорті та імпорті становлять 4,6 і 9,1% у середньостроковому періоді [2, с. 45].

Ефективність ЗВТ+ пов'язана зі скасуванням тарифних обмежень у торгівлі між країнами. Так ЄС проголосив, що в односторонньому порядку знизить до 0 тарифи у торгівлі з Україною, що матиме позитивний ефект для України, враховуючи нині існуючі тарифи (табл. 2).

Таблиця 2.
Тарифи у взаємній торгівлі України з ЄС (%)

Галузь	Ввізні мита України	Ввізні мита ЄС для України
Сільське господарство	5.5	6.1
Лісництво	0.6	0.2
Рибальство	1.6	6.0
Видобування вугілля та торфу	0.0	0.0
Видобування вуглеводів	0.0	0.0
Видобування неенергетичних матеріалів	2.7	0.0
Харчова промисловість	10.7	0.3
Легка промисловість	8.8	14.3
Деревообробна та паперова промисловість	0.4	6.6
Виробництво коксу	1.0	0.3
нафтопереробка	0.0	0.1
Хімічна промисловість	5.5	0.7
Виробництво будматеріалів	7.0	1.0
Металургія	0.7	0.7
Машинобудування	2.5	1.2
Виробництво інших товарів	4.8	0.0
Виробництво електроенергії	2.0	0.0

Усунення тарифів у взаємній торгівлі призведе до скорочення витрат бізнесу на експорт в Україні. Таким чином, ефектами ЗВТ+ стануть: зниження витрат на кордоні на експорт до країн ЄС на 2,5% та зниження витрат на кордоні на імпорт з ЄС на 2,5%, як наслідок взаємного скасування ввізних мит. Скорочення витрат частково пов'язано й з наближенням нормативно-правової бази України до європейського законодавства, спрощенням митних та інших процедур тощо.

Загалом експерти прогнозують цілу низку можливих ефектів для України від створення ЗВТ+ з ЄС (табл. 3).

Таблиця 3.
Прогнози ефектів ЗВТ+ України з ЄС

Автор прогнозу	Перспективи для України
Інститут економіки та прогнозування НАН України	Погіршення умов торгівлі з країнами-членами ЄС та скорочення торгівельного обороту на 2,5%. Пом'якшити негативний ефект може введення захисних заходів та засобів технічного регулювання. Зростання обсягів імпорту з країн ЄС на 15%, експорту з України – на 10%. Загальний результат: Україна буде втрачати щорічно 1,5% ВВП.
Oxford Economics для Foundation or Effective Governance	Зняття торговельних бар'єрів призведе до збільшення обсягів українського експорту на 1,3%, зростання ВВП на 0,3%. За простої ЗВТ – зростання ВВП на 0,6% через 10 років, за поглибленої ЗВТ – 4,3%. У довгостроковій перспективі: проста ЗВТ – зростання ВВП на 3,3%
Ніколас Бердж, керівник торговельно-економічної секції Представництва ЄС в Україні	Українські товаровиробники зможуть економити близько 487 млн. євро щорічно при скасуванні експортних мит. Найбільше виграє сільськогосподарський сектор України, який збереже 330 млн. євро. Уникнення подвійної системи стандартів продукції дасть змогу українським експортерами зменшити витрати на 14%
Institute for Economic Research and Policy Consulting	Зростання реального ВВП – 2,6%, у довгостроковій перспективі – 6,2%

Більш різнопланово ефекти від ЗВТ+ України з ЄС представили у своєму дослідженні експерти компанії Ecorys (табл. 4). Згідно з отриманими результатами дослідження зростання добробуту буде відчутно вже у короткостроковій перспективі, але більш значне спостерігається у довгостроковій. Також простежується зростання заробітної плати, як кваліфікованої, так і некваліфікованої робочої сили. Зростуть доходи, але майже однаково та не суттєво, як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі.

Таблиця 4.
Основні економічні ефекти ЗВТ+ Україна – ЄС у дослідженнях Ecorys

Змінна величина	Україна	ЄС
ЗВТ+ (короткострокова перспектива)		
Добробут (% зміна)	2.261	0.007
Дохід (фактори виробництва та податки, млрд.дол.США)	0.060	8.526
Заробітна плата кваліфікованої робосої сили (% зміна)	2.496	0.009
Заробітна плата некваліфікованої робочої сили (% зміна)	3.066	0.009
ЗВТ+ (довгострокова перспектива)		
Добробут (% зміна)	5.285	0.011
Дохід (фактори виробництва та податки, млрд.дол.США)	0.061	8.527
Заробітна плата кваліфікованої робосої сили (% зміна)	4.355	0.009
Заробітна плата некваліфікованої робочої сили (% зміна)	4.970	0.008

Специфічною рисою усіх прогнозів щодо ефектів від функціонування ЗВТ+ між Україною та ЄС є те, що вони були складені до заяви ЄС про одномоментне та одностороннє зниження тарифів для товарів з України до 0. У таких умовах можна очікувати, що позитивні ефекти у короткостроковій перспективі однозначно переважають негативні, і будуть більш вираженими, ніж у розглянутих вище прогнозах.

Але відмова ЄС від митних тарифів не вирішить питання ефективності ЗВТ+ та не зумовить виключно позитивні зрушення у торгівлі України з ЄС. Так як товари, що експортуються до країн ЄС, як з України, так і країн Північної Африки підлягають ліцензуванню та квотуванню.

Україна не використовує і не має права використовувати згідно взятим зобов'язанням у рамках СОТ експортні субсидії на продукцію сільського господарства, тоді як ЄС може їх застосовувати і 90% усієї суми експортних субсидій, які використовуються членами СОТ, припадає на країни ЄС. Однак, у рамках переговорів щодо ЗВТ+ України з ЄС, останній відмовився від застосування експортних субсидій у торгівлі з Україною. Україна ж зобов'язалася протягом 15 років поступово обнулити мито на насіння соняшника замінивши його додатковим збором. Хоча якщо експорт насіння соняшника у ЄС перевищить 100 тис. тонн у рік, то ставка мита автоматично підвищиться до 10%, які передбачені у рамках Угоди про членство України у СОТ [4, с. 241].

Також як новий член СОТ Україна не має права застосовувати спеціальні захисні заходи для захисту національних виробників, тоді як після формування ЗВТ+ з ЄС, останній залишає за собою право використання антидемпінгових, компенсаційних та захисних заходів, якими відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ захищено 23,8% тарифних ліній сільськогосподарських товарів ЄС [4, с. 242].

Угода про субсидії і компенсаційні заходи СОТ передбачає можливість повернення непрямих податків як на товар, що експортується, так і невиробничі ресурси і комплектуючі, включаючи бензин, мастила, енергію, каталізатори, що використовуються у виробництві експортних товарів. Дозволеними також є експортні кредити, кредитування поставок товарів, запровадження системи кредитного страхування за ставками, еквівалентними міжнародним [4, с. 484]. Отже, Україна для підтримки експортерів може застосовувати будь-який механізм, який створює рівні з іноземними конкурентами умови на міжнародних ринках.

Чорна металургія, як і сільське господарство, відноситься до «чутливих» галузей національної економіки. ЗВТ+ з ЄС призведе до того, що українські компанії будуть повною мірою використовувати переваги нижчих виробничих витрат, тоді як ЄС буде докладати все більших зусиль до забезпечення рівних умов діяльності компаній, а європейські виробники будуть здійснювати ретельний моніторинг будь-яких можливих випадків викривлення конкуренції та ініціюватимуть антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні розслідування проти українських компаній [4, с. 510].

Аналіз експортно-імпортних операцій з металопродукцією свідчить про те, що ЗВТ+ з ЄС щодо імпорту практично не вплине на вітчизняних виробників, так як з країн ЄС ввозиться продукція, що фактично не виробляється в Україні. Проте експорт металопродукції за умов сприятливої кон'юнктури може суттєво зрости.

Загалом підписання Угоди про ЗВТ+ з ЄС для вітчизняної металургії матиме позитивні наслідки: уникнення торговельних обмежень, надходження європейських інвестицій, модернізація виробничих потужностей та розширення присутності на європейському ринку через подальшу інтеграцію потужностей. Негативними наслідками можуть стати: зростання собівартості продукції через значні витрати та природоохоронні заходи та си-

ровину, втрати бюджетних надходжень від експортного мита та потреба в ухвалені відповідних нормативно-правових актів та державних програм [4, с. 513].

Угода про ЗВТ+ передбачає можливість субсидювання діяльності вітчизняних товаровиробників, пов'язану із можливими позитивними зовнішніми ефектами та провалами ринку, якщо це є важливим для підвищення конкурентоспроможності національних виробників. Однак, підтримка даного типу можлива тільки за умови того, що субсидії не є адресними та не надаються окремим підприємствам чи галузям, і прямо не пов'язані з показниками експорту [4, с. 484].

До неадресних горизонтальних програм субсидювання, які можна вільно використовувати у рамках СОТ, а, отже, їх визнає за дозволені і ЄС, відносяться: державна підтримка до конкурентної стадії НДДКР підприємств, послуги у сфері маркетингу, сприяння впровадженню міжнародних стандартів якості, розвиток загальної інфраструктури обслуговування, виробництва та експорту, навчання та перекваліфікація робочої сили й управлінського персоналу, підтримка малого бізнесу, впровадження підприємствами нових стандартів охорони довкілля.

Під час створення ЗВТ між ЄС та країнами Середземномор'я передбачалося встановлення режиму вільної торгівлі несільськогосподарськими товарами, а для сільськогосподарських – було передбачено поступову лібералізацію торговельних режимів [43, с. 228]. ЗВТ+ з Україною передбачає поширення й на сільськогосподарські та «чутливі» товари, тоді як країни Північної Африки тільки на порядок денний співпраці з ЄС висунули питання про ЗВТ+, нині далі інших у даному питанні просунулося Марокко. За таких умов Україна може використати досвід країн Північної Африки від ЗВТ з ЄС дуже обмежено.

Враховуючи ж практичний досвід країн Північної Африки щодо поступового створення ЗВТ з ЄС, можна розробити окремий теоретичний прогноз щодо можливого розвитку політичних та економічних відносин між Україною та ЄС, визначити певні варіанти та етапи інтеграції української держави до європейських структур. Прогноз також повинен включати заходи із компенсації негативних ефектів від ЗВТ+. Так скасування митних тарифів на продукцію європейських країн у Марокко та Тунісі призвело до тимчасових кризових явищ у національних економіках цих країн, які були подолані тільки завдяки розробці й застосуванню спеціальних заходів, спрямованих на підтримку місцевих виробників з метою запобігання їх повному банкрутству. У рамках цих заходів марокканським та туніським підприємствам була надана допомога та підтримка.

Угода про Асоціацію України з ЄС так чи інакше стане поштовхом до розвитку торговельно-економічних відносин між сторонами. Зокрема ЗВТ між Алжиром та ЄС з точки зору масштабу впливу на тенденції національної економіки країни, стан зовнішньоторгівельного балансу, розвиток національного законодавства, формування внутрішніх стандартів споживання, а також інші сфери та галузі є найбільш ваговою та ефективною програмою у порівнянні зі співробітництвом Алжиру з країнами регіону (у рамках САМ, Ліги арабських держав, Африканського союзу, програмі нового партнерства заради розвитку Африки NEPAD).

Так як Україна є учасником ЄПС, то вона долучена до подібних програм та процесів, що й країни Північної Африки, але, навіть, незважаючи на це може використати певний досвід країн Магрибу. Так Україна досить мало уваги приділяє програмі «Східне партнерство» та ЄПС, тоді як прагне до створення ЗВТ+ та повноправного членства у ЄС. Марокко ж навпаки значну увагу приділяє співробітництві з ЄС у рамках ЄПС, що зумовлює значне їх зближення та прискорення інтеграції. Отже, Україні доцільно більше уваги при-

діляти реалізації співпраці з ЄС у рамках ЄПС та програми «Східне партнерство», що позитивно вплине на відносини між сторонами.

Також доцільно перейняти досвід Марокко щодо використання фінансової допомоги ЄС у рамках ЄПС на розвиток 5 соціальних сфер, а саме реформи у галузях освіти та здоров'я, з боротьби з безграмотністю, у розвиток системи медичного обслуговування та національні ініціативи людського розвитку[3, с. 86]. Також Марокко широко використовує кредити країн ЄС на реалізацію інфраструктурних проектів. Враховуючи переважно незадовільний стан інфраструктури України даний досвід також раціонально перейняти.

Досвід Тунісу Україні доцільно перейняти у проведенні соціально-економічних реформ у транспортній, енергетичній, а особливо у сфері науки.

Цікавим для України є проектний підхід до партнерства країн Північної Африки та ЄС у рамках програми «Союз для Середземномор'я». Безпосередній інтерес для України як для країни, що має низький рівень енергетичної безпеки, становить реалізація проектів альтернативної енергетики у регіоні Середземномор'я. З іншого боку, Україна могла би взяти участь у тендерах з реалізації низки регіональних проектів в рамках «Союзу для Середземномор'я», наприклад, у будівництві дорожньої інфраструктури, у будівництві тунелю під Суецьким каналом, модернізації морських портів середземноморських країн тощо.

Висновки. Отже, Україна вже підписала економічну частину Угоди про Асоціацію з ЄС, але можуть виникнути як позитивні, так і негативні ефекти для економіки України, у питаннях подолання чи розвитку яких доцільно використати досвід країн Північної Африки. Також ЄС у односторонньому порядку анонсував скасування тарифних обмежень у торгівлі. Тим не менш, Україні доцільно продовжувати співпрацю з ЄС у рамках ЄПС та ініціативи «Східне партнерство», особливо у енергетичній сфері та програмі облаштування кордонів. Актуальним є використання даних інструментів для посилення співробітництва з країнами Північної Африки, а також використання досвіду Алжиру, Марокко та Тунісу у подоланні короткострокових негативних ефектів від початку функціонування ЗВТ.

Таким чином, країни Північної Африки одночасно залишаються проблемним та перспективним регіоном світу, а їх ринки привабливими як для країн-членів ЄС, так і України.

Список використаної літератури

1. Анакіна Т. М. Особливості політики Східного партнерства у контексті Європейської інтеграції України / Т. М. Анакіна // Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі (Серія «Наукові доповіді»; вип. 1). – Х. : Оберіг, 2012. – С. 48-61.
2. Гончарук А. Регіональна торговельно-економічна інтеграція України та ЄС: стан, проблеми і перспективи / А. Гончарук, О. Усенко // Міжнародна економічна політика. – 2010. – Вип. 1-2. – С. 98-132.
3. Газізуллін І. Ф. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України / [І. Ф. Газізуллін, М. М. Гончар, О. В. Коломієць, В. Мартинюк та ін.; за ред. В. Мартинюка]. – К. : Агентство «Україна», 2009. – 317 с.
4. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція / за ред. В. О. Точиліна. – К. : НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – 2012. – 552 с.
5. Трагнюк О. Я. Співробітництво України та Європейського Союзу в енергетичній сфері у форматі Східного партнерства / О. Я. Трагнюк // Європейський Союз і Україна: особ-

ливості взаємовідносин на сучасному етапі (Серія «Наукові доповіді»; вип. 1). – Х. : Оберіг, 2012. – С. 62-75.

6. Угода про асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ / за ред. О. Сушка. – К.: Konrad Adenauer Stiftung, 2012. – 315 с.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF TRADE AND ECONOMIC COOPERATION BETWEEN THE COUNTRIES OF NORTH AFRICA, UKRAINE AND THE EU IN THE FRAMEWORK OF THE EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY

Sheremet O. V.

Graduate Student of International Economic Relations and Business Chair Institute of International Relations of National Aviation University.

Scientific Adviser: candidate of economic sciences, docent Prohorova M. E.

Abstract. *In the twentieth century the state power is determined not by military power, and the level of development of the national economy, trade, economic and political ties with other countries. Another trend XX-XXI century is to enhance the integration process and involving them in all regions of the world. The most successful integrated community is the European Union, which has passed all stages of economic integration and moved to the political level. Despite the radical statements of some countries and political forces on the suspension of membership in the EU, especially in countries such as Great Britain and France, the EU still maintains its power and acts as a sufficiently coordinated system.*

In the article on the basis of comparison, synthesis of scientific information submitted the prospects of trade and economic cooperation between Ukraine and the countries of North Africa and the EU, also it shows the positive aspects of this partnership, and these risks and negative factors. The presented forecasts on cooperation of these countries.

Key words: *Eastern Partnership, a free trade integration, forecasting, energy sector.*

Referances

1. Anakina T. M. Osoblyvosti polityky Shidnoho partnerstva v konteksti Yevropeskoj integracii Ukrainy / T. M. Anakina // Yevropeskyi Soiuz i Ukraina: osoblyvosti vzaiemovidnosyn na suchasnomu etapi (Seria «Naukovi dopovidi»; vyp.1). – Ch. / Oberih, 2012. – S. 48-61.
2. Honcharuk A. Rehionalna torhovelno-ekonomichna intehraciia Ukrainy ta YeS: stan, problem i perspektivu / A. Honcharuk, O. Usenko // mizhnarodna ekonomichna polityka. – 2010. – Vyp. 1-2.-S. 98-132
3. Gazizullin I. F. Shidne partnerstvo YeS: dodatkovy mozhlyvosti dlia yevrointegracii Ukrainu / (I. F. Gazizullin, M. M. Honcharuk, O. V. Kolomiets, V. Martyniuk ta in.; za red. V. Martyniuka). – K. : Ahentstvo «Ukraina», 2009. – 317 s.
4. Rynky realnoho sektora ekonomiky Ukrainy v instytutsionalnomu seredovyshchi SOT: koniuktura ta intehraciia / za red. V. O. Tochylyna. – K. : NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohnozuv. – 2012. – 552 s.
5. Trahaniuk O. Ya. Spivribitnytsnvo Ukrainy na Yevropeiskoho Soiuzu v enerhetychnii sferi u formati Shidnoho partnerstva / O. Ya. Trahaniuk // Yevropeyskyi Soiuz i Ukraina: osoblyvosti vzaiemovidnosyn na suchasnomu etapi (Seria «Naukova dopovidi»; vyp. 1). – Ch. : Oberih, 2012. – S.62-75.
6. Uгода pro asotsiatsiiu Ukraina – YeS: dorohovkaz reform / za red. O. Sushka. – K. : Konrad Adenauer Stiftung, 2012. – 315 s.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА СТРАН СЕВЕРНОЙ АФРИКИ, УКРАИНЫ И ЕС В РАМКАХ ЕВРОПЕЙСКОЙ ПОЛИТИКИ СОСЕДСТВА

Шермет О. В.

Аспирант кафедры международных экономических отношений и бизнеса Института международных отношений Национального авиационного университета.

Научный руководитель: кандидат экономических наук, доцент Прохорова М. Э.

Аннотация. *В XXI веке мощь государства определяется не военной мощью, а уровнем развития ее национальной экономики, торгово-экономических и политических связей с другими странами. Другой тенденцией XX-XXI веков является усиление интеграционных процессов и привлечения к ним всех регионов мира. Наиболее успешным интеграционным объединением является Европейский Союз, который прошел все этапы экономической интеграции и перешел на уровень политической. Несмотря на радикальные заявления отдельных стран и политических сил о прекращении членства в ЕС, в частности таких стран как Великобритания и Франция, ЕС до сих пор сохраняет свою мощность и функционирует как достаточно слаженная система.*

В статье на основе сопоставления, сравнения, обобщения научной информации представлены перспективы развития торгово-экономического сотрудничества Украины со странами Северной Африки и ЕС, показаны положительные аспекты такого партнерства, и, указаны возможные риски, и негативные факторы. Представленные прогнозы относительно сотрудничества данных стран.

Ключевые слова: *восточное партнерство, зона свободной торговли, интеграция, прогнозирование, энергетическая отрасль.*